Prof. Van Veen, op wiens *Mannen des geloofs* ik hier onlangs de aandacht vestigde, beweegt zich ook in deze rede op zijn eigen terrein: de kerkhistorie.

Wat in den laatsten tijd in Frankrijk voorviel ten gevolge van de daar in 1905 aangenomen wet op de scheiding van kerk en staat, een wet, die zoo als de hoogleeraar in zijn rede terecht opmerkt, „zoo beslist mogelijk scheiding van staat en godsdienst beoogt" — „zelfs de Fransche munt" schrijft hij in een noot op 6, „mag niet meer aan God herinneren," en hij wijst daarvoor op het bekende besluit van Januari 1907, om het randschrift op de goud en zilverstukken: „Dieu protège la France!" alvast, voor zoover de 20 francstukken betreft, te vervangen door de leuze: „Liberté, Egalité, Fraternité — leidde hem tot het onderwerp zijner rede.

Op grond van een breed opgezet, aan de historie ontleend betoog, komt de redenaar tot de slotsom: „De Christelijke kerk heeft, als zij haar zelfstandigheid prijs gaf of deze haar ontrooid werd, van de machthebbers der waereld niets dan kwaad ondervonden."

Op pag. 35 zegt Prof. van Veen: „En in ons vaderland heb ik slechts te wijzen op al de kerkelijke ellende, die het gevolg is geweest en nog is van het jammerlijk feit, dat koning Willem I te onzaliger ure de Gereformeerde kerk heeft willen reorganiseeren en, in ieder opzicht wederrechtelijk handelende, een toestand schiep, die de kerk verdeeld en verscheurd heeft, en haar van den beginne af belemmerde, zich in geestelijke richting te ontwikkelen en tot waarachtigen bloei te komen."

Vereenigingsleven.

ORGANISATIE EN GEMEENSCHAP.

Op het gebied van het vereenigingsleven staan onze vrienden en geestverwanten in de provincie Groningen stellig niet ten achter bij andere provincieën.

Het Provinciaal Comité van antirevolutionaire kiesvereenigingen geeft daar, niet slechts vóór maar ook na de stembus, een leiding aan de actie en aan de propaganda der beginselen als waarop meer dan één andere provincie jaloersch zou kunnen zijn. Ten aanzien van het leven onzer Gereformeerde jongelingen, laat Groningen zich evenmin onbetuigd. Bovenal onderscheidt zich dit gewest door den ijver, de toewijding en den tact, waarmede daar het lager onderwijs naar onze beginselen tot ontwikkeling wordt gebracht. Een bericht in de bladen over een dezer dagen gehouden vergadering van scholen in het district Groningen van het Gereformeerd Schoolverbond, geeft weer opnieuw bewijs, hoe men in die provincie ernstig poogt, door organisatie en samenwerking te voldoen aan den eisch der gemeenschap, dien de tegenwoordige tijd stelt aan ons onderwijs, nu de schoolwet-Kuyper meer vrijheid van beweging gunt. Dit bericht in de bladen herinnert er aan, dat het deze week, 19 April, juist een jaar geleden is, dat te Utrecht zeer vele vrienden van het Gereformeerd Schoolonderwijs te zamen kwamen, en met groote meerderheid van stemmen het besluit namen, dat Gereformeerde scholen, die zich daartoe bereid mochten verklaren, in een onderling verband zouden treden.

Het is zoo, op de wijze waarop deze gewichtige zaak van het Gereformeerd Schoolverbond was voorbereid, werd door sommigen aanmerking gemaakt.

Iets wat geen verwondering baart. Er is nog nimmer in ons goede land iets nieuws aan de orde gesteld, of de critiei stonden gereed er hun oordeel over uit te spreken. Ook de Vereeniging tot Christelijke verzorging van Krankzinnigen in Nederland heeft dat ondervonden. Klein was het getal belangstellenden, die in April 1824 zich verzameld hadden in het Militair Tehuis te Utrecht, om de statuten voor de jeugdige vereeniging vast te stellen, en in dat kleine getal belangstellenden was de critiek vaardig, zoodat het soms wel scheen alsof het mis zou loopen. Toch gaven mannen als Prof. Lindeboom en wijlen Prof. Wielenga den moed niet op. Integendeel. Zij verdubbelden slechts in ijver en toewijding, zij spanden zich te meer in, om door voorzichtig beleid te toonen, hoeseer hun deze zaak ter harte ging. En niet — de Heere heeft hun pogingen boven bidden en denken gezegend.

Dit bleek ook weer op de jaarvergadering, die de Vereeniging tot Christelijke verzorging van Krankzinnigen dezer dagen te Zwolle, zu voor den 23sten keer, mocht houden. Straks wordt reeds de vierde stichting te Wolfheze gesticht; de drie bestaande stichtingen Veldwijk, Dennenoord en Bloemendaal, voldoen inderdaad, helaas, aan een bestaande behoefte. Rijk, provincien en gemeenten worden wel gedwongen met het bestaan dier stichtingen ernstig rekening te houden; terwijl bovendien de wijze, waarop de ongelukkigen worden verpleegd, algemeen geroemd wordt, ja zelfs meermalen als voorbeeld werd gesteld. Trouwens, wanneer deze vereeniging niet ware opgericht, wanneer haar arbeid niet was gezegend, zoo, dat deze zich niet op ongedachte wijze zoude hebben uitgebreid — dan was het rijk, dan was meer dan één provincie in de noodzakelijkheid gekomen, door nieuwe, kostbare gestichten de gelegenheid tot verpleging van de ongelukkigen te vermeerderen.

Ook voor de ontwikkeling van onze beginselen is het optreden en is de arbeid van deze Vereeniging van zeer groote beteekenis geweest. Twaalf doctoren zijn nu reeds aan de stichtingen verbonden, voor wie de beoefening der psychiatrie naar den eisch van het Woord Gods, van zelf een behoefte is geworden. Straks zijn meer Christen psychiaters noodig. Hoe die te verkrijgen? De Rijks Universiteiten geven van zelf geen waarborg. En zoo kwam de Vereeniging er toe, om op haar jongste vergadering te besluiten tot het oprichten van een kliniek in verband met een op te richten leerstoel voor psychiatrie en neurologie. De daarvoor gewenschte hoogleeraar zal door onze Vereeniging voor Hooger onderwijs op Gereformeerden grondslag worden aangewezen, waaruit alsoo duidelijk wordt dat de bestudeering en de ontwikkeling onzer beginselen, mede door den arbeid der Vereeniging tot Christelijke verzorging van Krankzinnigen, een grooter terrein zal kunnen beslaan.

Zoo is deze vereeniging tot groei en bloei gekomen, wordt zij nog steeds door den Heere gezegend en door de menschen geëerd. Ondanks de felle, spottende bestrijding, die zij van tegenstanders had te verduren; ondanks ook het misverstand en de critiek in eigen kring, waaraan zij bloot stond.

Weten — ook het Gereformeerd Schoolverbond weet van critiek mee te spreken. Doch al ware het dat enkel, ja dat zelfs vele aanmerkingen, op de voorbereiding gemaakt, geground waren — daarmede zou toch het mooie doel, dat het zich voorstelt, niet geoordeeld zijn. Trouwens, dit is dan ook reeds gebleken.

In de eerste vergadering van 19 April van het vorige jaar trad al dadelijk een getal van meer dan honderd scholen tot het Schoolverbond toe; terwijl de tweede vergadering, in het najaar van 1906 gehouden, bewees dat de sympathie voor het doel geenszins verminderd was. Dit duidt aan, dat de zaak zelve, die het Gereformeerd Schoolverbond op het oog heeft, den steun van lederen voorstander van ons Gereformeerd onderwijs met reden mag eischen, ja dien ook verdient.

Wil men zich daarvan overtuigen, dan leze of herleze men — want moeielijk kan worden aangenomen, dat de meesten van de lezers van de *Heraut* geen kennis er mede gemaakt hebben — de rede, die Prof. Bavinck op de najaarsvergadering hield over „De taak van het Gereformeerd Schoolverbond", afzonderlijk uitgegeven te Hilversum, bij G. M. Klemkerk.

In deze leerzame brochure wordt er terecht op gewezen, dat de gedachte van een schoolverbond niet nieuw en oorspronkelijk is: Ze werd reeds uitgesproken en ontwikkeld door Dr. W. van den Bergh in 1888; en zeker zou de Voorthuizensche predikant voor die gedachte niet slechts in zijn onmiddelijke omgeving propaganda gemaakt hebben, indien zijn zwakke gezondheid, gevolgd door zijn overlijden, dit niet ondoenlijk gemaakt had. De gedachte zelve vond bovendien reeds verwezenlijking en toepassing in den schoolbond van de Rijnstreek en in dien voor Gouda en omstreken. Zij verdient thans nog ernstiger overweging, nu de schoolwet Kuyper het politieke van het onderwijsvraagstuk meer op den achtergrond en het paedagogische ervan op den voorgrond heeft geschoven. Naarmate onze scholen — zegt Prof. Bavinck — door de subsidie van het Rijk grooter zelfstandigheid genieten, hebben zij des te meer, om als *Christelijke* scholen te blijven bestaan, de hulp en den steun, den raad en de voorlichting de zorg en den prikkel der gemeenschap van noode. De Staat moge letten op de bevoegdheid der onderwijzers, op den toestand der schoollokalen, op de inrichting en het peil van het onderwijs; maar het Christelijk gehalte daarvan ontsnapt aan zijn waarneming. En de Kerk mogin het gunstigste geval eenig toezicht kunnen houden op de handhaving der belijdenis bij het onderwijs; over de inwerking van die belijdenis op het onderwijs en op de vorming van het onderwijs door die belijdenis mist zij de macht en de bevoegdheid tot oordeelen. Alleen scholen, die met elkander op den grondslag derzelfde belijdenis staan en die dus dezelfde behoefte en eisch, dezelfde taak en roeping hebben, kunnen waarlijk voor elkaar tot steun en leiding, tot voorlichting en bemoediging zijn.

Een verband alzoo tusschen scholen van dezelfde belijdenis; wat echter geenszins uitsloot samenwerking met bijzondere scholen van allerhande kleur, waar het financieele, administratieve, politieke en allerlei uitwendige belangen geldt. De opleiding onzer onderwijzers, heel het karakter van het onderwijs eischt een nauwer band tusschen de scholen van dezelfde beginselen uitgaande; doch dit wil niet zeggen verbreking van de gemeenschap met andere Christelijke scholen.

Bij dit Gereformeerd schoolverbond behoort nu, evenals bij de kerken, het zwaartepunt te liggen in de scholen zelve en voorts in de nuts vergaderingen. Alzoo: 10. plaatselijke organisatien, waartoe behooren de ouders en de belangstellenden, de vereeniging en het bestuur, het hoofd met de onderwijzers; 20. districts organisaties, waartoe gelijkgezinde scholen behooren; en 30. het Schoolverbond zelf voor geheel het land.

De werkzaamheden der districts organisaties bestaan — aldus Prof. Bavinck — in het houden van districts vergaderingen ter bespreking van belangen van onderwijs en opvoeding, in de onderlinge visitatie der scholen, het beleggen van schooldagen, het laten optreden van sprekers, het aanbevelen en verspreiden van paedagogische litteratuur, het oprichten en instandhouden van en het toezicht oefenen op normaallessen en kweekscholen.

Aan arbeid behoeft het alzoo niet te ontbreken; maar daarom juist wekt het eenige verwondering dat niet meer algemeen wordt overgegaan tot het oprichten van districts-organisaties. Evenwel, dit ligt eenigermate in den aard der zaak. Tegenover nieuwe dingen staat een goed Nederlander aanvankelijk eenigermate aarzelend, ook al sympathiseert hij er volkomen mee. Als die schroom maar eerst is overwonnen, gaat het vanzelf. Men ziet het aan de provincie Groningen, waar vier districten zullen worden opgericht en waar het district Groningen nu reeds is geconstitueerd.

Moge het voorbeeld van Groningen en dat van andere scholen een prikkel zijn om allerwege, in alle provincien, districts-organisaties in het leven te roepen, opdat ook daardoor de schoolwet Kuyper in beteekenis voor onze vrije Gereformeerde scholen moge winnen.

Organisatie, en daarmede gemeenschap en aansluiting, ligt immers in onze Gereformeerde beginselen.

Uit de Pers.

De *Friesche Kerkbode* gaf onder den titel „De tweede sleutel", een reeks artikelen over de tucht, waaraan het laatste wel van bijzonder belang mag worden geacht.

Wij eindigen onze reeks met een slotartikel over de tucht over de ambtsdragers, een onderwerp, dat heden in onze dagen aparte behandeling eischt. Dit onderwerp mag vooral in Friesland urgent geacht worden. Niet doordat er in onze provincie zoo druk tucht geoefend worden moet over de ambtsdragers; daarvoor bewaart de Heere Zijne Kerken in ons gewest; maar omdat in het volgend jaar ter Generale Synode komen zal een uitspraak van de laatste Provinciale Synode van Friesland rakende deze zaak.

De geschiedenis van deze uitspraak willen wij eerst nog even ophalen.

De Friesche Kerken, den 4 April 1906 voor het laatst *provincialiter* samen, vonden op haar agendum een voorstel van de Classis Dokkum:

> De Classis, gehoord de mededeeling van de Classis . . . aangaande de wederberoepbaarstelling van een wegens ergerlijke zonde tegen het 7e gebod geschorsten ambtdrager, is van oordeel, dat de eere van het ambt en het heil van de Kerken eischen, dat in zulke gevallen wederberoepbaarstelling niet geschiede, en verzoekt de Prov. Synode ditzelfde beginsel uit te spreken en aan de Generale Synode eveneens instemming te vragen.

De Synode, over dit voorstel handelend, begreep, dat deze maatregel te scherp zou zijn en zeker zou ingaan tegen den geest der Christelijke tucht. Indien wij ons even terugdenken in de laatste maanden van '5 en de eerste van '6, kunnen wij verstaan de verontwaardiging die zich in dit Dokkumer voorstel uitsprak. De Kerken hebben echter kalm en waardig gehandeld, door het Dokkumer voorstel niet aan te nemen, maar het te laten blijven bij een conscientiekreet, aldus luidende:

> de Prov. Synode, verlrouwende dat de Kerken de ergelijke zonden tegen het zevende gebod in de ambtsdragers met allen ernst zullen straffen, spreekt de wenschelijkheid uit, dat men niet lichtelijk bij schorsing blijve, maar eerder tot afzetting van den dienst overga.

Een *conscientiekreet*, meer niet. Een kreet van smartelijke verootwaardiging, door de omstandigheden afgeperst. Geen voorstel voor de Generale Synode werd bedoeld: de vorm maakt dat al duidelijk. Een motie, anders zeker op een kerkelijke vergadering niet thuis behoorende, maar toen door den tijd voldoende gemotiveerd.

Blijkbaar begrepen de Kerken, dat de bestaande regeling der tucht over de ambtsdragers voldoende kon geacht worden en er dus aan de Generale Synode niets behoefde te worden voorgesteld.

Toch gaat deze laatste door alle Friesche Kerken samen geuite kreet het volgende jaar naar Amsterdam. Wij lezen toch art. 25 van de Acta onzer Nooder-Synode:

> Het voorstel van de Cl. Dockum, bedoelende overname en doorzending naar de Generale Synode van het besluit der voormalige Prov. Synode inzake de tucht over ambtsdragers, wordt aangenomen.

Wij zullen ons niet ophouden met de vraag, wat de Generale Synode met dat »besluit d r voormalige Prov. Synode« doen moet. Duidelijk genoeg is, dat de zaak van de tucht over de ambtsdragers leeft in onze Friesche Kerken.

Dat ook de ambtsdragers aan de kerkelijke tucht onderworpen zijn, is steeds door de Gereformeerde Kerken staande gehouden tegen de hierarchische beweringen van Roomsche zijde. De vraag, of de Paus aan het concilie, dan wel het concilie aan den Paus onderworpen is, stelt ons dadelijk de quaestie praktisch voor oogen.

Van den laagste tot den hoogste is het slechts de vraag: is hij een *broeder*? Is dat in kerkrechtelijken zin uitgemaakt, dan is het ook duidelijk, of hij bij overtreding voorwerp is van kerkelijke tucht. Onze Gereformeerde Kerken zijn altijd tegen de hoogstgeplaatsten tegen de voorgangers, tegen de ambtsdragers het strengst opgetreden. Wat in een gewoon lid nog te dragen was, kon volstrekt niet altijd geduld worden in den ambtsdrager. Het Woord des Heeren: »van hem, dien veel gegeven is, zal veel geëischt worden; en dien men veel vertrouwd heeft, van dien zal men overvloediger eischen« (Luk. 12 : 48) drong tot die houding. De tuchthandeling des Heeren over Nadab en Abihu wees de Kerk den weg en »waar woog haar het woord: »In degenen, die tot Mij naderen, zal Ik geheiligd worden, en voor het aangezicht van al het volk zal Ik verheerlijkt worden. (Lev. 10 : 3). Indien iemand die gebouwd heeft, gaat afbreken, is hij zeker grooter overtreder dan een die afbreekt zonder zelf ooit te bouwen; de eerste »stelt zich zelven tot een overtreder«. (Gal. 2 :18).

Al heel in het begin van de nieuwe institucering der Kerken Christi in onze landen werd er onderscheid gemaakt tusschen de leden en ambtsdragers bij het gebruik van den tweeden Sleutel. In Wezel (zie Wezelsche Artikelen VIII, 12 v.v.) werder de Dienaren en Ouderlingen in bescherming genomen en daarom de tucht over hen overgelaten aan de Classicale Vergadering, tenzij zij zich met eenige openbare schanddaad en schelmstuk bevlekt hadden. In dit laatste geval moesten zij onverwijld, zonder het oordeel der Classis af te wachten, met schande en oneer van hun ambt worden verwijderd. In Wesel werd in zoo'n geval zelfs niet gesproken over herstel bij gebleken boetvaardigheid. Ter Synode van Emden in 1571 zijn de bepalingen gemaakt, die nu nog gelden voor het gebruik van den tweeden Sleutel tegenover de ambtsdragers. De ouderlingen en diakenen blijven onderworpen aan de directe rechtspraak des Kerkeraads; de Dienaren hooren hun eindvonnis eerst na het oordeel der Classicale Vergadering.

Bij de tucht over de ambtsdragers moet onderscheid gemaakt worden tusschen tweeerlei, namelijk: het ontsetten uit het ambt en het uitsluiten uit de Christelijke gemeente. Iemand kan ontzet worden uit zijn ambt en toch lid van de Kerk blijven. Iemand kan als lid van de Kerk in den weg van verzoening in het gebruik van alle rechten van het lidmaatschap worden hersteld, zonder nog hersteld te worden in zijn ambt. Tot het bekleeden van het ambt staan hoogere eischen dan die gesteld mogen worden voor het lidmaatschap der Kerk. Daarom wordt er gesproken van een onverwijld schorsen of afzetten, maar nooit van een onverwijld afsnijden als lid van de gemeente.

Onze kerkenorde maakt in de behandeling nog onderscheid tusschen Dienaren des Woords en de andere ambtsdragers. De Ouderlingen en Diakenen zijn onderworpen aan het oordeel des Kerkenraads. Geldt het hunne afzetting, dan moet sedert de Synode van Middelburg in 1581 de genabuurde Kerk mede oordeelen. Maar de Kerkeraad kan tegenover een Dienaar des Woords niet verder gaan dan schorsen. Of de Dienaar van den dienst af te zetten zal zijn, zal aan het oordeel der Classis staan, en deze mag daarover nog geen oordeel uitspreken of zij moet eerst het advies van Deputaten der Particuliere Synode vóór zich hebben. Deze laatste beperking van het classicale oordeel is aangebracht door de Synode van Utrecht in 1905.

Dat een Dienaar niet zoo maar door den Kerkenraad van den dienst afgezet kan worden, komt in beginsel niet hieruit voort, dat de Heere Christus de macht daartoe niet aan de Opzieners gegeven zou hebben. Wie Art. 79 van onze Kerkenorde goed leest, zal wel bemerken, dat niet de Classis afzet, veel minder de Deputaten van de Particuliere Synode. De Classis oordeelt slechts, of een Dienaar van den dienst geheel af te zetten zal zijn. De Kerkeraad is het, de Ouderlingen zijn het, die alleen een Dienaar mogen afzetten.

Dat nu toch de Classis er bij gehaald is, is om praktische overwegingen, gelijk de genabuurde Kerk betrokken wordt in de afzetting van Ouderlingen en Diakenen om praktische redenen. Het is altijd gevoeld in onze Kerken, dat tucht over de ambtsdragers diep ingreep in het leven der Kerk en ook in het leven dier ambtsdragers zelven. Daarom moest alle voorzichtigheid betracht worden. Nooit mocht deze tucht misbruikt worden Nooit met buiging van het recht een ambtsdrager aan een Kerk, of een Kerk aan een ambtsdrager opgeofferd worden. Vooral als het geldt de leer der Dienaren des Woords, is het hoognoodig, dat het oordeel der Classis nog versterkt met het advies der Synodale Deputaten gewicht in de schaal legt. De beteekenis van de Classes in zulke gevallen wordt door ieder erkend, die de historie onzer Kerken van vóór 300 jaren eenigszins weet.

Wat de tucht over de Dienaren des Woords nog zoo bijzonder moeielijk maakt is de beteekenis die zij zoo spoedig krijgt op stoffelijk gebied. Een geschorst Dienaar kan zijn traktement nog geheel behouden: hij is nog Dienaar, nog verbonden aan de Kerk, die verplicht is tot zijn onderhoud en in haar straffen toch enkel geestelijk is Maar een afgezet Dienaar staat buiten het ambt; reden voor zijn onderhoud bestaat er niet; de Diakonie moge sich zijner ontfermen, misschien daartoe verplicht zijn; doch recht op levensonderhood heeft de afgezette Dienaar verloren. Wat moet hij beginnen? In vele gevallen geldt het: werken kan ik niet, te bedelen schaam ik mij. Allervreeselijkst wordt deze toestand, als hij veroorzaakt is door des Dienaars wangedrag, door zonden en grove feiten, feiten, die den bedrijven voor de wereld eerloos maken. Arme vrouw en kinderen! Dezen zijn in de meeste gevallen onschuldig.

Als wij dit alles indenken, gevoelen wij hoeveel een Kerkeraad noodig heeft, die geroepen wordt, om de eere Gods en Zijner Kerk, tot de afzetting van een Dienaar des Woords. Te eener zijde moge de nood des Dienaars het hart zoeken te bewegen; te andere zijde mag toch niets anders dan de eere Gods en de heiligheid van zijn huis hen dringen.

Zeer tot schade van de tucht heeft zich langzamerhand de *losmaking* weten te dringen in ons kerkelijk leven. Ondanks de Utrechtsche bepalingen heeft zij zich dieper en dieper in ons kerkelijk leven weten in te werken, zoodat er zelfs (hoe is 't mogelijk!) reeds gesproken is van de *losmaking van een geschorsten Dienaar*. Wij hopen zoo spoedig mogelijk van de *losmaking* verlost te worden.

Ten slotte merken wij op, dat ook hier herstelling is. Dat geschiedt nu echter niet door den sleutel der tucht. Een Ouderling of Diaken eens afgezet zijnde, kan later wel weer verkozen worden door de gemeente; te meer daar toch in ieder geval de Kerkeraad het recht heeft, om den naam van zoo iemand van het dubbeltal af te houden. Algemeene regelen daarvoor te geven, heeft de Gereformeerde Kerk blijkbaar niet oorbaar geacht. Alleen hebben de Kerken vóór Dordt verlangd, dat, zoo een één afgezet Dienaar weer naar het ambt dong, de Classicale Vergadering daar bijzonder over oordeelen zou. Wij hebben daarvoor geen bijzondere bepalingen. De manier, waarop in onze Kerken iemand in een ambt komt, biedt alles aan wat in dezen gevraagd kan worden. Of men zou de bepaling moeten aandurven: wie éénmaal uit het ambt gezet is, kan *nooit weer* dat ambt bekleeden. Maar wie zou zoo iets durven zeggen, terwijl de Heere in Zijn dienst nam en hield mannen als David en Petrus?

Ga er maar gedurig een gebed op tot onzen God, dat Hij Zijne Kerk beware bij de zuiverheid der leer en bij de heiligheid des levens, opdat noch leden, noch ambtdragers Zijne eere door afwijking schenken, en de tweede Sleutel niet dan zeer zelden behoeven gebruikt te worden.

Het is goed, dat Friesland deze zaak ter Synodale tafel brengt.

Een Kerk, die tegenover hare dienaren des Woords den tweeden sleutel der tucht niet gebruikt, wanneer hiertoe wettige oorzake is, verzwakt haar prestige, geeft oorzaak tot lastering aan de wereld en maakt dat de oefening der tucht bij de gewone gemeenteleden haar kracht verliest.

Officieele Berichten.

Alle brieven en stukken de kerk van Huizen betreffende, wordt men verzocht te zenden aan het adres van ondergeteekende.

Namens den raad der Geref. kerk,
G. Ligtig Hz., *scriba*.

Particuliere Synode van N.-Brabant en Limburg

De particuliere synode van N.-Brabant en Limburg zal D. V. gehouden worden Woensdag 5 Juni a.s. te 's-Hertogenbosch.

Stukken voor het agendum worden ingewacht vóór 15 Mei a.s.

Namens de roepende kerk,
J. M. Mulder.

Vergadering van de Classis Amersfoort, 9 April 1907 te Amersfoort.

1. Ds. A. M. Donner, naar toerbeurt praeses, opent de vergadering, Z.Eerw. laat zingen Ps. 89 : 1, leest Psalm 89 : 1—20, en gaat voor in den gebede;

2. Ds. Schoonhoven en Ds. Teerink zien de credentiebrieven na, en rapporteeren bij monde van Ds. Teerink, dat al de Kerken wettig vertegenwoordigd zijn;

3. De notulen worden gelezen en onveranderd vastgesteld;

4. Een schrijven van een lidmaat uit Vries wordt voor kennisgeving aangenomen; evenzoo eene missive van de classis Harderwijk;

5. Rondvraag naar Art. 41 D. K. O. Eene Kerk wordt geadviseerd den aan trap van censure op een lidmaat toe te passen. Eene Kerk wordt advies gegeven den H. Doop betreffende van kinderen boven 11 jaar. Eene Kerk wordt advies gegeven in zake de bearbeiding van een lidmaat, wier man geen toestemming wil geven tot den Doop der kinderen in de Geref. Kerk. Eene Kerk wordt advies gegeven betreffende de wijze van schuldbelijdenis, af te leggen door een dooplid;

6. Naar de particuliere Synode worden afgevaardigd de dienaren des Woords: Ds. A. M. Donner te Amersfoort, Ds. H. Teerink te Amersfoort en Ds. J. Koppe te Bunschoten als primi; Ds. J. Schoonhoven te Scherpenzeel, Ds. H. Bolwijn te Nieuw Loosdrecht en Ds. A. P. Lanting te Oud-Loosdrecht als secundi. Dan de ouderlingen: J. de Ruyg te Soest, A. F. Welman te Baarn en D. Eggink te Amersfoort als primi; A. Berendse te Scherpenzeel, H. van Henten te Oud-Loosdrecht en L. Hey te Veenendaal als secundi;

7. De Kerken, die met het oog op art. 13 D. K. O. steun behoeven, hebben nog dezelfde hulpe noodig;

8. Eene Kerk geeft inlichting in zake de verzorging van een drietal idioten;

9. De vacature diensten worden aldus geregeld: Maartensdijk: April Ds. J. Schoonhoven, Mei Ds. A. M. Donner, Juni Ds. J. Koppe. Renswoude: April Ds. J. C. C. Voigt. Mei Ds. W. den Hengst, Juni Ds. E. J. Koppe;

10. Bunschoten A. en B. zullen de volgende vergadering samenroepen;

11. Ds. Bolwijn rapporteert betreffende de Zending van Utrecht en Gelderland. De classis keurt de begrooting goed;

12. Na dankgebed van den assessor, sluit de praeses de vergadering.

Op last der classis,
J. Koppe, *adjunct-scriba*.

Buitenland.

Duitschland. Uit Bremen.

Uit de oude Hanzestad Bremen vernemen wij dat de beide Monistische predikanten Steudel en de „Domprediger" Mauritz besloten uit den Kolthoff-Haeckelschen Monistenbond te treden. Wat de „Monisten" leeren hebben wij reeds vroeger medegedeeld; het is in één woord de directe loochening van alles wat Christelijk is. Wat beide predikanten bewogen heeft genoemden bond te verlaten is niet bekend; wel weten wij dat de heer Steudel nog in Februari voor den Monistenbond te Berlijn gesproken heeft. Hebben deze predikanten ingezien dat zij zich onmogelijk zouden maken, wanneer zij de theorieen der Monisten bleven verkondigen?

Beschamend voor vele groote steden in Nederland is het voorbeeld dat de Evangelische Verein te Bremen geeft. Deze vereeniging heeft de belijders van den Christus in die stad georganiseerd.

In geloovige kringen kwam men tot de overtuiging, dat er iets moest gedaan worden voor de steeds aangroeiende bevolking van de stad. Door vrijwillige bijdragen heeft men het zoover gebracht, dat reeds vroeger een predikant voor den arbeid onder de bevolking van de voorstad kon beroepen worden; nu is men overgegaan tot het beroepen van een tweeden predikant voor hetzelfde doel. De nieuwe predikantsplaats wordt bij de groote St. Stephani- en Wilhaldi-gemeente gevoegd, welke thans reeds vier predikanten bezit; de vijfde predikant is geroepen om in de voornamelijk door arbeiders bewoonde voorstad bij de vrijhaven te werken.

In Nederland kan de bevolking zich uitbreiden, en dan zorgt Rome wel dat er in de nieuwe wijken kerkgebouwen verrijzen, doch van de zijde der niet-Roomsche kerken last men het terrein vrij voor Mormonen of Apostolischen en andere secten, — of voor socialisten en anarchisten.

Rusland. Dood van Pobedonosszew Een rede van Stolpyin over conscientievrijheid.

Op tachtigjarigen leeftijd is de gewezen opperprocurator der Heilige Synode Pobedonoszew overleden. In het jaar 1860 werd hij als hoogleeraar aan de Universiteit te Moskou door keizer Alexander II belast met het onderwijzen van onderscheidene jonge Grootvorsten, waaronder zich ook de latere Keizer Alexander III bevond. In 1892 werd hij lid van den Rijksraad en in 1880 opperprocurator der Heilige Synode. In die qualiteit moest hij de wenschen der Russische Kerk aan den Czar overbrengen, doch hij wist dit op zulk een manier te doen, dat hij bijna 25 jaren lang den Czar, de ministers, den Rijksraad en de Russische Staatskerk beheerschte. Hij was een man met uitnemende gaven en een staatsman met buitengewone talenten. Hij werd bezield door de gedachte, dat de Grieksch-orthodoxe Kerk in Rusland de eenige macht was, die een dam kon opwerpen tegen de revolutionaire stroomingen die zich in Rusland openbaarden; die kerk had het Russische volk in vervlogen eeuwen kracht gegeven om zich in geheel Europa tegen de invallen van Ariatische horden te verdedigen; alles had het Russische volk aan zijne kerk te danken, en daarom moest ter instandhouding van troon en volk de Russische staatskerk als de alleenheerschende gehandhaafd blijven Daarom mochten andere kerken en de verschillende secten niets doen ter propageering van hunne leer, zelfs was het op zware straffen verboden een lid der Russische staatskerk in eene andere kerkelijke gemeenschap op te nemen. De meeste maatregelen van geweld door Alexander III genomen, moeten aan Pobedonoszew geweten worden. Onder den tegenwoordigen Czar werd zijn invloed minder; de onheilen die het rijk troffen door den oorlog met Japan, en de vreeselijke opstanden van het volk tegen de Russische regeering, deden uitkomen dat het systeem door Pobedonoszew met zooveel kracht voorgestaan, valsch was. Het is als een wonder dat de revolutionaire comité's, die zooveel reactionairen lieten vermoorden, hem niet hebben kunnen treffen. Hij heeft het echter op zijn ouden dag moeten aanzien, dat het werk dat hij met zooveel energie tot stand bracht, in een puinhoop verkeerde.

De Czar van Rusland volgt tegenwoordig een ander stelsel, er is althans conscientie-vrijheid afgekondigd. Doch de eerste minister heeft zich onlangs in de Doema uitgesproken wat daaronder is te verstaan. „De regeering heeft het zich tot plicht gesteld," zoo luidden zijne woorden, om, ten einde de beginselen van vrijheid van conscientie toe te passen, de geheele wetgeving van het land aan eene revisie te onderwerpen en die veranderingen daarin aan te brengen, welke deze in overeenstemming brengen moet met de allerhoogste bevelen van 17 April en 17 October 1905. Vóór alles moest de regeering letten op hare betrekkingen tot de Orthodoxe kerk en met beslistheid constateeren, dat de band, die den Russischen staat vele honderde jaren met de Christelijke kerk verbindt, haar verplicht, aan alle wetten aangaande gewetensvrijheid de beginselen van een Christelijken staat, in welke de Orthodoxe kerk als heerschende kerk bijzondere achting en bescherming van de zijde van den staat geniet, ten grondslag te leggen en de rechten en privilegiën der Orthodoxe kerk te handhaven. Tegelijk is de overheid om dezelfde oorzaak geroepen, haar de volle vrijheid in haar inwendig bestuur te waarborgen en haar in haar strevingen, die met de algemeene wetten van den staat overeenstemmen, tegemoet te treden.

De staat kan immers, ook binnen de grenzen der nieuwe orde van dingen, de historische overlevering niet vergeten, die er ons aan herinnert, dat het Russische volk in alle tijden en bij al zijne daden van geestdrift aan de orthodoxie ontleend heeft, waarmede de roem en de macht van ons vaderland onafscheidelijk verbonden is. Tegelijk kunnen en mogen de rechten en privilegiën der orthodoxe kerk de rechten der andere belijdenissen niet kwetsen. Daarom dient het ministerie, om de door den Czaar verleende wettelijke bepalingen omtrent geloofsvrijheid uit te voeren, in de Rijksdoema en den Rijksraad een reeks wetsontwerpen in, die den overgang van de eene kerk tot een andere, ongehinderde uitoefening van den eeredienst, het bouwen van kerken, het vormen van godsdienstige gemeenschappen, de opheffing van beperkende bepalingen, die met het oog op de verschillende kerken gemaakt waren en dergelijke andere maatregelen."

Het is maar de vraag, of er wel waarlijk vrijheid van conscientie zal kunnen gegeven worden aan de verschillende kerken, wanneer de privilegiën der orthodoxe kerk gehandhaafd blijven. Maar het is reeds een groote vooruitgang, dat bijv. een Luthersch predikant niet meer met ontzetting uit zijn ambt, ja zelfs met zware gevangenisstraf kan gestraft worden, omdat hij een lid van de Grieksche kerk tot het avondmaal in de Luthersche kerk toelicht.

Gemengd Nieuws.

Nog iets over de »Christian Science«. Geen gemeenschap heeft zich in de nieuwe wereld in de laatste jaren zoo uitgebreid, als die van de aanhangers van Mevrouw Eddy, de z.g. Christian Scientists. In 1890 bedroeg hun aantal 8735, tegenwoordig 80197; dus eene vermeerdering van 900 ten honderd. Maar gelijk wij mededeelden, dreigt deze gemeenschap, door het optreden van Mevr. Eddy's zoon, die een aanklacht bij den rechter heeft ingediend, onder te gaan, gelijk het Dowietsme reeds is ondergegaan.

Hoe het mogelijk was, dat de »Christian Science« in N.-Amerika en ook in Europa zulk een opgang maakte? Men meldt uit de nieuwe wereld, dat deze gemeenschap (eene secte mogen wij haar niet noemen, omdat zij het fundamenteele stuk der Kerk, namelijk de Drieëenheid, loochent, evenals de Mormonen) tal van mannen in dienst heeft, die in de bladen de »Christian Science« aanprijzen, welke op aanvallen die op de gemeenschap gedaan worden, vaardig en scherp antwoorden, en die er voor zorgen, dat de bladen, waarin zij schrijven, op groote schaal verbreid worden.

Hij die deze mededeeling doet, voegt er bij, dat hem dagelijks de bladen, die dergelijke artikelen bevatten, uit alle deelen van het land toegezonden worden.

Steeds meer moeten de aanhangers der »Christian Science« met de justitie kennis maken. Volgens hunne leer is ziekte louter inbeelding. Telkens

komt het nu voor, dat de Christian Scientists zich voor den rechter er over moeten verantwoorden, dat zij hunne kinderen of ouders hebben laten sterven zonder geneeskundige hulp in te roepen. Zij beroepen zich ter hunner verantwoording op de grondwet der Vereenigde Staten, die aan al zijn burgers vrijheid van conscientie waarborgt en dat het tegen hunne godsdienstige gevoelens strijdt om een geneesheer bij hunne kranken te ontbieden.

Door den Sultan van Turkije zijn alle beperkende bepalingen, waardoor de Joden belemmerd werden tot het land hunner vaderen terug te keeren, ingetrokken. Het eerste gevolg was, dat een stroom van Russische Joden zich naar Palestina heeft begeven, en men verwacht, dat eerlang niet eenige duizenden, maar honderd duizenden zich in het Joodsche land zullen gaan vestigen.

Op de Zionistische Conferentie te Keulen werd besloten, te Jerusalem een weeshuis te stichten voor kinderen van in Rusland vermoorde Joden en om die kinderen in staat te stellen zich te bekwamen in allerlei handwerk. Op die conferentie werd voorts het plan besproken om de Jaffa—Jerusalem spoorlijn te verbinden met de verschillende kolonien, en ook, om eene verbinding tot stand te brengen tusschen de Damascus en Euphraat-lijn met de Jordaan en de Doode Zee en tevens een lijn aan te leggen van Gaza naar de zee.

Inmiddels ontwikkelt zich de Christelijke Zending in Palestina krachtig.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

TWEE WERELDEN.

EEN LEVENSJAAR.

XXII.

De tijd kwam eindelijk, waarop de meisjes moesten toonen, hoe het met hun oefening en kennis stond. Allen hadden hun best gedaan, en Rika had nu reeds ervaren, dat hoe mooi de weg tot „de kunst" ook mag schijnen, het geen gemakkelijke weg is.

Toch kon zij ditmaal tevreden zijn. Haar moeite en inspanning werd beloond, door de goedkeuring en den lof dien zij inoogstte, dat was anders dan den vorigen keer! Ook werd zij tot een hoogere afdeeling bevorderd. Eenige heeren en dames die de uitvoering hadden bijgewoond, vereerden haar een prachtig bloemstuk, en Rika was als buiten zich zelf van vreugd, bij zooveel lof en eerbetoon. Heel haar hoofd en hart werd er mee vervuld, en zoo was daar geen plaats meer voor nog wat anders en beters, voor den dienst des Heeren, het lezen van Zijn Woord, het bedenken van de dingen die boven zijn. De psalmdichter bidt: „Wend mijn oogen af, dat zij geen ijdelheid zien;" doch Rika was hier midden in de ijdelheid, en gaf er zich aan met hart en ziel.

Een jaar lang ging zij zoo voort; alles scheen naar wensch te gaan, althans zoo zei de wereld, in wier strikken Rika al meer verward raakte. Naar de kerk ging zij nooit meer. De vrienden die zij nu bad lachten om de kerk, en mijnheer en mevrouw Brandwijk, vonden dat iemand die in de week hard werkte, Zondags wel mag rusten, en dat beter thuis dan in de kerk kan doen. Ook was het meisje allengs geheel van de vreeze Gods vervreemd, nu zij verkeerde te midden van menschen wier hoofddoel was, zich te bekwamen in de kunst, en straks veel geld te verdienen en dan beroemd te worden, of althans een onbezorgd, vroolijk bestaan te hebben. Die lieden leefden, alsof zij hier eeuwig bleven zouden en deze aarde, met al wat zij heeft en geeft, het hoogste is, dat we kunnen en moeten zoeken. Hun hart ging tot niets hoogers uit zij waren zonder hoop en zonder God in de wereld, gelijk zoovelen, en hun grootste ongeluk is, dat zij 't zelf niet wisten of wilden weten.

De eenige bijna, naar wien Rika nog wel eens luisteren wilde, was haar in dien tijd ontvallen. Grootvader, de vrome, vriendelijke grootvader, was in goeden ouderdom heengegaan. Zonder ziekte of veel zwakheid, had hij zijn taak lang vervuld, tot de Heere hem wegnam, en hij heenging in vrede. Hij had Rika meermalen geschreven en haar ernstig vermaand den Heere God in haar jeugd te zoeken, niet te steunen op eigen kracht en Hem te dienen en te eeren.

Rika's antwoorden daarop bevredigden den ouden man niet, al waren haar brieven lang en lief. Doch als zij een enkele maal — heel zelden — eens overkwam, bespeurde hij wel, hoe zijn kleindochter niet meer het eenvoudige meisje was van vroeger, dat hoe zij ook in grootte en verstand mocht zijn toegenomen, haar inwendig leven niet was vooruitgegaan. Want Rika's hart toonde zich afkeerig van de dingen van Gods koninkrijk, en toen grootvader haar daar eens ernstig over sprak, had zij ronduit geantwoord:

„Ik kan het niet helpen, maar ik heb geen lust om zoo vroom te wezen. Ik kan daarom toch wel een goed mensch zijn."

Toen grootvader gestorven was, en Rika hem mee had begraven, en aangehoord had wat door den dominee bij het graf werd gezegd, voelde zij zich toch getroffen en ontroerd, en herinnerde zij zich zoo menig goed en hartelijk woord, door den ouden man tot haar gesproken. Een poos lang kon zij het zelfs niet vergeten, en was zoo terneergeslagen en droevig, dat mijnheer en mevrouw het opmerkten en vroegen wat haar scheelde.

Rika zei het eindelijk. Ze vertelde hoeveel zij van grootvader had gehouden en hoe zij hem nu miste, althans zijn brieven, en dat zij niet nalaten kon, telkens aan hem te denken.

„Dat eert u en hem, lieve Rika," sprak mevrouw. „We moeten onze dierbare afgestorvenen niet vergeten, die ons een voorbeeld van deugd en braafheid hebben nagelaten. We mogen ons daarbij troosten met de gedachte, dat we hen eens in een volmaakter plaats zullen weervinden. Ik heb twee lieve kinderen gehad, maar het Opperwezen heeft hen tot zich genomen. Zij zijn nu engelen in den hemel, gelijk uw lieve grootvader en zoo velen. De goede God geve dat ons ook eenmaal!"

Mevrouw Brandwijk sprak heel zelden over zulke dingen, maar nu zij het deed, trof het Rika, hoe geheel anders zij er over sprak dan grootvader. Die had het nooit over deugd en braafheid en had ook zeker nooit geloofd, dat hij, of welk mensch of kind ook, ooit een engel zou worden — wat trouwens onmogelijk is, en ook nergens in de Schrift staat. Doch Rika's hart was te zeer met de dingen dezer wereld vervuld, om veel over de eeuwige dingen na te denken. 't Was veel gemakkelijker ten slotte, om zich ook maar te troosten met de hoop op een „volmaakter plaats," en voorts zich in die zaken niet te verdiepen. En zoo duurde het niet lang, of ook de indruk van grootvaders sterven was uitgewischt.

Van tijd tot tijd moest Rika voor meer menschen dan vroeger optreden, en nu deze dan die rol vervullen, zoo als dat heet. Elk speler (of speelster) in een tooneelstuk heeft een gedeelte, dat om zoo te zeggen, voor zijn rekening is. De een speelt voor koning, de ander voor boerin, de derde voor koopman. Wat hij of zij te spreken heeft, werd vroeger geschreven op een rol. Vandaar de uitdrukking: Zijn rol spelen.

Nu ging dat spel op zich zelf voortreffelijk, en de deskundigen zeiden allen, dat Rika menigmaal een der beste en knapste tooneelspeelsters worden kon. Zij zelf echter bleef daaraan twijfelen, om de reden die we reeds kennen, haar ontrouw geheugen. Hoeveel moeite zij ook deed, het gelukte haar maar niet, het eens geleerde, dat zij in weinige dagen kende, er ook in te houden. Zoodra zij aan een volgend stuk begon was het, als werd het vorige uit haar heugenis weggevaagd. Eindelijk sprak zij er over met den directeur, doch deze stelde haar gerust. 't Zou wel overgaan en zoo niet, dan was het wel lastig maar geen bepaald gebrek. Er waren er meer zoo, verzekerde hij.

Op een middag kreeg Rika een briefje van den directeur, die haar verzocht eens bij hem te komen. Hij had een plan waar haast bij was, en wilde dat gaarne met haar en enkele anderen bespreken. Nieuwsgierig wat het zijn mocht, kleedde Rika zich na den eten, zoo haastig zij kon voor het bezoek, en ging heen.

HOOGENBIRK.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Hoofddorp, J. H. Jonker, te Wormerveer. — Hoogvliet, Ph. W. H. Eskes, te Ganemuiden. — Schoonhoven A, A. van Andel, te Heerenveen.

AANGENOMEN: Vlissingen A, D. Pol, te Heerjansdam. — Westerlee, J. Voerman, cand. te Steenwijk. — Noord-Scharwoude, J. W. v. d. Bosch, cand. te 's-Gravenhage.

BEDANKT: Harderwijk, H. H. Schoemakers, te Workum. — Scharendijke, J. W. v. d. Bosch, cand. te 's Gravenhage. — Huizen, R. Zijlstra, te Driesum.

Nederlandsch Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Vianen, J. F. Wachter, te Langerak. — Woudenswoude, M. Pol, te Horssen. — Brielle, G. P. A. Ruysch van Dugteren, te Oudenhoorn. — Utr. C. Vlasblom, te Cothen. — Sliedrecht, R. G. C. Oldeman, te Midden-Beemster. — Babylonienbroek c.a., S. R. Hermanides, cand. te 's-Gravenhage. — Purmerend (toez.), P. de Haas, te Erichem. — Ballum en Hollum op Ameland, L. C. de Jong, cand. te Giessen-Nieuwkerk.

AANGENOMEN: Beets, J. Ritter, te Obdam. — Puttershoek (toez.), J. Booij, te Goudswaard. — Uitwijk en Waardhuizen, N. Niemeijer, te Losser. — Lutjegast (toez.), J. G. Steenbeek Jr., cand. te Weesp. — Steenwijk (toez.), A. van Kooten, te Garderen.

BEDANKT: Wouterswoude, M. Pol, te Horssen. — Zeddam, K. A. Nijenhuis, te Diepenheim. — Mijnsheerenland, G. A. van der Hooft, te Domburg. — 's-Gravendeel, M. H. A. van der Valk, te Oud-Beijerland. — Oudewater, F. de Gidts, te Goedereede.

Advertentiën.

Heden werd ons een welgeschapen *ZOON* geboren.

S. HUISMANS.
D. R. HUISMANS—BANDA.

Anjum, 18 April 1907.

Heden overleed na een kort doch geduldig lijden in zijn en Heer en Heiland, onze innig geliefde Vader, Behuwd-, Groot- en Pleegvader en Broeder, de Heer

HENRICUS MARTINUS WATELER,

in den ouderdom van bijna 69 jaar.

Westbroek. JOH. A. WATELER.
R. WATELER—VAN DIJK,
en Kinderen.
Meppel. H. M. WATELER Jr.
Veenendaal. M. S. WATELER.
Zeist. C. E. WATELER.
E. N. WATELER.
Amsterdam. C. C. WATELER.
Nordhorn. de Wed. WILH. ZIERLEYN-WATELER.
Veenendaal. WILLEM v. d. VEER.

Veenendaal, 6 April 1907.

(Verzoeke van rouwbeklag verschoond te blijven.)

Voor de vele blijken van deelneming, gedurende de ziekte en bij het overlijden onzer geliefde Dochter en Zuster ADRIANA ondervonden, betuigen wij onzen hartelijken dank.

Uit aller naam,
J. COLIJN.
D. J. COLIJN—CALJOUW

Vlissingen, 17 April 1907.

L. G. WEISZ & Co.,
Commissionairs in Effecten,
WESTERMARKT No. 21
AMSTERDAM.

Het bestuur der Vereeniging „De Kerkelijke Kas" te Zetten geeft hierbij kennis aan H.H. aandeelhouders der Geldleening (van 1896) ten laste der Vereeniging, dat zij haar financieel beheer overdraagt aan de **Gereformeerde Kerk te Zetten.**

H.H. aandeelhouders, die tegen deze overdracht bezwaar mochten hebben, worden uitgenoodigd daarvan mededeeling te doen vóór 26 April a.s. aan den Secretaris.

Het Bestuur voorneemd
C. SCHAINK, Voorzitter.
J. DIJK, Secretaris.

Zetten, 18 April 1907.

Pijporgel.

KABINET-PIJPORGEL te koop geboden,
St Jacobstraat 18, b/d Nieuwendijk, A'dam.

Bij J. H. KOK te Kampen verscheen:

Corinthe's Gemeente ten tijde van Paulus

met drie andere Toespraken:

Zwak en toch machtig. - - - - - - Kinderen huns tijds Denken en Spreken. - - - - -

DOOR

Prof. P. BIESTERVELD.

Prijs f 0.90. *In Stempelband f 1.25.*

EISMA & Co.
Noordeinde 20, den Haag.
Kassiers
en
Commissionairs in effecten.

P. SIJBRANDY,
Wijnhandelaar, Enkhuizen,

beveelt zich bij H.H. Kerkeraden beleefd aan tot het leveren van fijne **Spaansche wijn** voor Avondmaalsgebruik. Prijs **per Anker van 45 flesschen f 40.—.** Ook verkrijgbaar per half- en kwartanker. Franco levering naar alle plaatsen in Nederland.

Bij den **BOEKHANDEL** voorheen **HÖVEKER & WORMSER** te **Hilversum** is ter perse om in Mei te verschijnen:

Beginselen van Strafrecht,
DOOR
Mr. Dr. B. GEWIN.
Prijs f 7.50.

Alleen gebonden in stevigen band met leeren rug.

In dit boek worden de beginselen van het Strafrecht beschouwd in het licht der Christelijke levensopvatting, en van bepaald Calvinistisch standpunt uiteengezet.

Orders op dit werk worden reeds nu door den boekhandel aangenomen.

Vier mooie boeken.

C. VAN PROOSDY. **Mijn knecht Job.** Twaalftal Predikatiën. Prijs *f* 1.20 voor 90 ct.; *f* 1.30.

J. P. TAZELAAR. **De Heidelb. Catechismus,** beschouwd als leerboek onzer vaderen. Prijs *f* 1.50 voor 90 ct., geb. *f* 1.30.

J. VAN ANDEL. **De kleine Profeten,** 2e druk. Prijs *f* 2, voor *f* 1.25, geb. *f* 1.75.

DAVID NELSON. **Het ongeloof.** 7e druk. Met voorwoord van Ds. GISPEN. Prijs *f* 1.40 voor 85 ct., geb. *f* 1.25.

Op ontvangst van postwissel franco door geheel ons land. De 4 boeken bij elkander ingen voor *f* 3.—, geb. voor *f* 4.50.

Kollum. T. SLAGTER, *Uitgever*

Bij J. H. KOK te Kampen verscheen:

Lof ter gedachtenis zijner heiligheid.

Zestal Leerredenen (Feeststoffen).
DOOR
Ds. J. H. F. GANGEL.

Royaal formaat. *Prijs f 0.75*

RHEUMATIEK-REMEDIE. Het beste middel tegen jicht en Rheumatiek. Attestenboek gratis.

Prijs per flacon **60 cts.** franco bij voorafbetaling.

K. S. DE BOER, Generaal Agent, Sneek.

Bij deze voel ik mij verplicht u mijn dank te betuigen voor uwe Rheumatiek Remedie, daar mijn vrouw reeds jaren lijdende was aan rheumatiek en geen baat kon vinden, doch nu kan ik zeggen dat zij door 't gebruik van uw middel volkomen genezen is. Zij is zeer aanbevelenswaardig. w.g.t. Nieuwaal bij Zaltbommel. A. v.d. Meulen.

Belangrijke Uitgave
BIJBELCRITIEK.

Bij J. H. KOK te Kampen verscheen:

Het Oude Testament
beschouwd met betrekking tot
de Nieuwere Critiek
door Prof. JAMES ORR,
bewerkt door Dr. J. C. DE MOOR.
Met eene voorrede van
Prof. Dr. H. BAVINCK.

1e deel, Royaal formaat, 188 Pag. compres druk. Prijs f 1.75. Het 2e deel verschijnt in den loop van dit jaar.

De Engelsche editie kost f 7.

*Alle koopers ontvangen **gratis** een geheel linnen stempelband.*

Vraag uitvoerige prospectus met inhoudsopgave.

LEVENSVERZEKERING
de Nederlanden van 1845
BRAND- INBRAAK VERZEKERING
DEN HAAG (vroeger Zutphen). Directie HENNY.
KAPITAAL . . . . . *f* 4.000.000.00
RESERVEFONDS: ruim . . *f* 1.250.000.00

Wed. P. VAN EIJK & ZONEN

Hoofdkantoor: AMSTERDAM, Damrak 60.
Bijkantoren: AMSTERDAM, Dam 13-15-17.
HILVERSUM, Langestraat 65.
HAARLEM, Kruisweg 69.
ROTTERDAM, Zuidblaak 62, bij het Postkantoor.

Belasten zich met de uitvoering van EFFECTENORDERS.
Nemen en **geven** GELDEN op PROLONGATIE.
Sluiten BELEENINGEN.
Ontvangen GELDEN à DEPOSITO tegen dagelijks vast te stellen rentevoet.
Wisselen VREEMDE BANKNOTEN en MUNTSPECIEN.

INCASSO-BANK,

Amsterdam. **Rotterdam.**
Volgestort Kapitaal *f* 8,000,000.—. Reserve *f* 1,037,589.12.

Belast zich met het uitzetten van gelden op prolongatie.
Het onderpand wordt gedeponeerd bij de „Ontvang- en Betaalkas", als derde, overeenkomstig Art. 1198 al. 1. B. W.

Diaconaal Handboek.

Bij J. H. WITZEL, Uitgever te *Hilversum*, is ter perse, om in den loop van dit jaar te verschijnen:

HET DIACONAAT,
BEWERKT ONDER LEIDING VAN
Prof. P. BIESTERVELD.

Het bevat:

DEEL I. **De geschiedenis van het Diaconaat,** door Dr. J. VAN LONKHUIZEN.
DEEL II. **Het Diakenambt en zijn uitoefening,** door Prof. P. BIESTERVELD.
DEEL III. **Het Diakenambt en het publieke leven,** door Ds. R. J. W. RUDOLPH.

Het boek wordt plm. 500 blz. groot, terwijl de prijs zoo billijk mogelijk voor zulk eene uitgave zal worden gesteld.

In deel 2 en 3 worden opgenomen allerlei concept-reglementen voor vergaderingen, vereenigingen, weezenverpleging, aangiften en aanvragen, verzorging van verwaarloosden (kinderwetten), enz. enz.

Het boek geeft zoowel de theoretische lijnen, als de practische regelen.

Bestellingen worden aangenomen bij den Uitgever en bij elken boekhandelaar.

KALFSZIEKTE.

Ik heb uw middel aangewend tegen diarrhee bij huisdieren en ondervonden dat het **onovertrefbaar is.** Een kalf, 4 weken oud, leed zoo aan het wit diarrhee, dat het van zwakte niet meer staan kon. Na uw middel volgens voorschrift toegepast te hebben was het den eersten dag al beter en **den tweeden dag geheel klaar.**

Heen bij *Steenbergen*, 24 Dec. 1902.

A. STOP, landbouwer, voorz. van de N.C.B.B.

Prijs per flacon **0.75 + 15 cents porto**

Wederverkoopers genieten korting!

Alleen: Internationale Apotheek, Singel hoek Heiligenweg, Amsterdam.

Duizenden attesten voorhanden, welke gaarne ter inzage bereid staan.

Bij J. H. KOK te Kampen verscheen:

Het Ambt der Diakenen,
DOOR
Dr. H. BOUWMAN.

1. *Geschiedenis van het Ambt der Diakenen.*
2. *De verkiezing van het Ambt der Diakenen.*
3. *Het Ambt der Diakenen.*
4. *Diakonie en Overheid.*

Royaal formaat.
Prijs f 1.50. In Stempelbd. f 2.-.

Bij elken Boekh. ter inzage voorhanden.

Kerken-Ordening

GESTELD IN DE
Nationale Synode der Gereformeerde Kerken,
te zamen geroepen en gehouden binnen Dordrecht in de jaren 1618 en 1619, en zooals ze is vastgesteld door de Generale Synode der Gereformeerde Kerken in Nederland, gehouden te UTRECHT 22 Augustus — 7 September 1905.

Officieel geauthoriseerde uitgave met voorwoord van Prof. Dr. H. BAVINCK, Dr. J. HANIA en Prof. Dr. F. L. RUTGERS.

Prijs 10 Cent.

Hilversum. **HÖVEKER & WORMSER.**

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:
Voor de Vereeniging:
Aan Contributiën:

Door den heer A. Syema te Tiel *f* 8.50; door Ds. G. Renting te Winterswijk *f* 32.25; door den heer P. IJ. Vellinga te Arum *f* 35.50; door Ds. H. Koffyberg uit Zevenhoven *f* 12.75; uit Aarlanderveen *f* 52.50, uit Nieuwveen *f* 24.50, uit Noorden *f* 4, uit Ter Aar *f* 9, uit Nieuwkoop *f* 5, samen *f* 107.75; door den heer H. Winkelhof te IJselmonde (Charlois) *f* 38; door den heer P. J. Wigboldus te ten Boer *f* 34.50; per post ontvangen *f* 18.15; door den heer P. J. Wimmers uit Maasland *f* 104.25.

Aan Collecten (voor de Theol. faculteit):

Van de Ger. Kerk te Velp A *f* 6.25; van idem te Silvolde-Gendringen *f* 6.15; van idem te Delft *f* 30.46; van idem te Ede *f* 20.70; van idem te Nijmegen *f* 13.07½; van idem te Uik *f* 10; van idem te Opperdoes *f* 3.88½; van idem te Andijk *f* 20.60; van idem te Medemblik *f* 3.05; van idem te Enkhuizen *f* 45.58; van idem te Ouddorp *f* 2.14; van idem te Maasdijk *f* 3.10; van idem te Bergum *f* 6.19; van idem te Boornbergum *f* 3.16½; van idem te Donkerbroek *f* 7.34; van idem te Drachten *f* 11.55; van idem te Drogeham A *f* 6.06½; van idem B *f* 3.86; van idem te Duurswoude *f* 4.93; van idem te Garijp *f* 15.61½; van idem te Opeinde Nijega *f* 4, van idem te Oudega (S.) *f* 4.85; van idem te Rottevalle *f* 3.46½; van idem te Suameer *f* 1.40.

H. W. VAN MARLE Jr.
Penningmeester.

Amsterdam, Keizersgracht 162.

DRIE BEROEMDE BOEKEN
van Prof. E. DOUMERGUE.
Is verschenen:

Calvijn en Genève.

Beschreven door E. DOUMERGUE, hoogleeraar te Montauban, vertaald door W. F. A. WINCKEL.
Prijs f 5.75. In prachtband f 6.50

Vroeger verschenen van denzelfden auteur en vertaler:

Calvijn's Jeugd,

Jongelingsjaren, Omzwervingen, Bekeering en eerste optreden als Reformator.
Prijs f 5.75. In prachtband f 6.50.

Calvijn in het Strijdperk.

Prijs f 5.75. In prachtband f 6.50.

De drie werken: CALVIJN's JEUGD, CALVIJN IN HET STRIJDPERK en CALVIJN EN GENÈVE kosten tegelijk besteld f 5.25 per deel of f 15.75 ing., f 18.— gebonden.

In **Calvijn's Jeugd** worden zijn geboorte, kinderjaren, studietijd, Godsdienstige ontwikkeling, bekeering, reizen door Frankrijk geschetst, totdat de Reformator te Bazel komt om zijne beroemde voorrede voor de Christelijke Institutie te schrijven, en krijgt men tevens een prachtig, naar het leven getrokken beeld van zijn tijd. **Calvijn in het Strijdperk** volgt den Reformator op zijne reis naar Italië, beschrijft zijn optreden te Genève, doet ons den storm doorleven die zich tegen zijn arbeid komt verheffen, waardoor hij genoopt wordt zich naar Straatsburg te begeven, om er ten slotte ook getuige van te zijn, hoe hij naar Genève wordt teruggeroepen om met krachtige hand de teugels weder in handen te nemen. **Calvijn en Genève** doet de steenen spreken om te getuigen van Gods werk, gedaan aan Genève en zijne omgeving, om deze stad te maken tot een oord, waar CALVIJN zijn zegenrijk werk kon doen.

De Uitgever W. KIRCHNER - Amsterdam.

Boek- en Courantdrukkerij:
DE ERVEN KRÖBER & BAKELS,
Amsterdam.